

KORONA VİRÜSÜ & KÜRESEL DENGELER

OĞUZHAN AKYENER

Çin’de baş gösteren ve birçok insanın ölümüne neden olan (2019-nCoV) Korona virüsü sebebiyle uluslararası arenada ciddi anlamda tedirginlik yaşandı. Grip benzeri belirtiler gösteren ve aynı yollarla kolaylıkla bulaşabilen virüs tehdidine karşı, birçok ülke farklı tedbirler alarak alarma geçerken, Çin 14’ten fazla vilayetini karantina altına aldı. Tam da bir yılbaşı tatili (bayramı) sürecine girmeye hazırlanan Çin’de baş gösteren bu vahim durum, daha önceki yıllara nazaran hayatı durma noktasına getirdi. Normal şartlar altında 13,5 milyon varil / gün civarında petrol tüketimi olan Çin’de yaşanan bu salgın sebebiyle insanların büyük çoğunluğunun evlerine kapanması neticesinde azalan tüketim ile birlikte, artan stoklar ve algısal sebeplerin de etkisiyle küresel petrol fiyatlarında ciddi anlamda düşüş yaşandı.

Uzmanlardan ve Çinli kaynaklardan aldığımız bilgiler ışığında salgın boyutları, piyasalar ve petrol fiyatları ile ilgili bazı tespit ve beklentilerimizi maddeler halinde sıralayacak olursak:

Korona virüsü, zamanlaması ve ilk etkilediği lokasyon dikkate alındığında, çok büyük bir ihtimalle Çin’e yönelik düzenlenmiş olan bir biyolojik saldırıdır. Çünkü binlerce yıldır tüketildiği bilinen ilgili yılan türünden bulaştığı tespit edilen virüsün tam da en yoğun hareketliliğin yaşandığı merkez konumundaki şehirde ve bayram dönemi arifesinde yayılmaya başlaması düşündürücüdür. Wuhan Şehri bütün demiryollarının kesiştiği ve trafik güzergâhlarının ortasında kalan merkezi bir konumdadır. Bununla birlikte (bir saldırı olduğu düşünülen bu olayda) zamanlama açısından da, ülke genelinde bayram sebebiyle “en büyük göç” olarak nitelendirilen bir seyahat yoğunluğunun olduğu bir dönem tercih edilmiş oluşu manidardır.

Bu etmenlerin yanı sıra, Çin’de ilgili resmi kurumların tatil süresince kapalı olacak olması sebebiyle de, bu operasyonun daha etkili olacağı ve resmi müdahalede zafiyetler yaşanacağı kanısını uyanmaktadır.

Tam da böylesi bir süreçte yaşanan gelişmeler, normal şartlarda ülke genelinde enerji tüketiminin artması bekleniyorken, aksine (bir anda 14+ vilayetteki karantina uygulamaları ve diğer şehirlerde de başlayan doğal eve kapanma tedbirleri nedeniyle hayatın neredeyse durması) özellikle ulaşım ve sanayi kalemlerindeki enerji tüketiminin bir anda düşmesine sebep olmuştur.

Petrol tüketiminin ortalama %42'si ulaşımda, %28'i da sanayide gerçekleşiyorken, bu sektörlerin etkilenmesi, ülkenin petrol talebinin kısa vadeli de olsa, ciddi anlamda düşmesiyle neticelenmiştir. (%50'ler civarında)

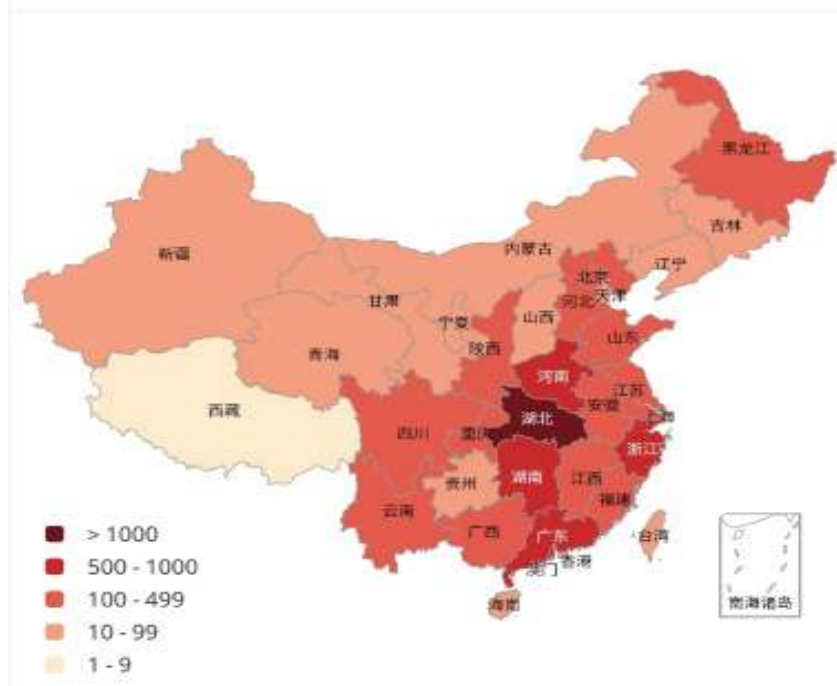
Bu görünür talep düşüşünün ithalat kalemi kısmında, hiç şüphesiz ülke stoklarındaki artış oranları da etkili olmuştur.

Öte yandan gerçekleşen tüketim azalmasının yanı sıra, sürecin talep fonksiyonuna dair algısal boyutu ve dolaylı etkileri de daha büyük neticeler ile sonuçlanmıştır.

Bu gelişmeler sebebiyle, küresel anlamda petrol fiyatları, Libya'da yaşanan arz krizine rağmen ciddi anlamda düşüş göstermiştir.

Şimdi bazı haritalar üzerinden ilgili biyolojik saldırının başlatıldığı ve etkilendiği bölgeye bakarsak:

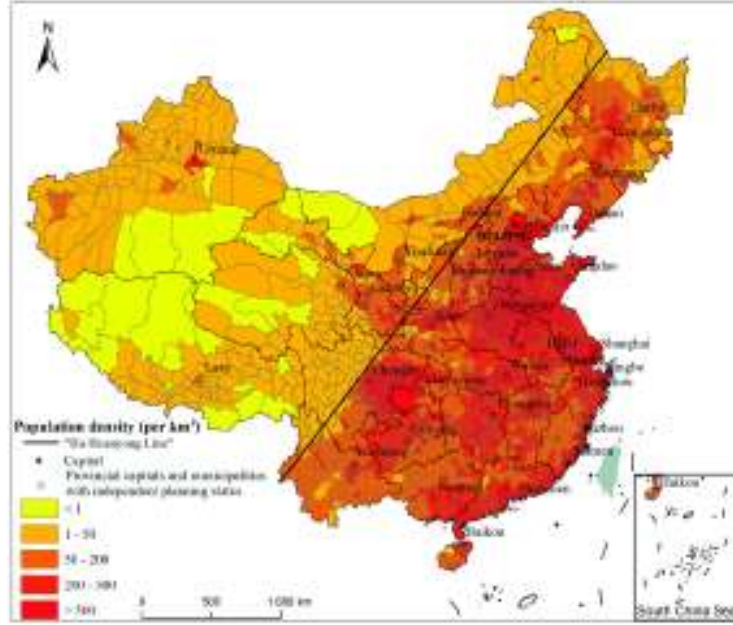
Aşağıdaki Korona virüsünün yayılım yoğunluğu haritası incelendiğinde, Wuhan şehri ile başlayan ve ülkenin neredeyse bütün güney doğusu başta olmak üzere, tamamını etkileyen bir durum söz konusudur.

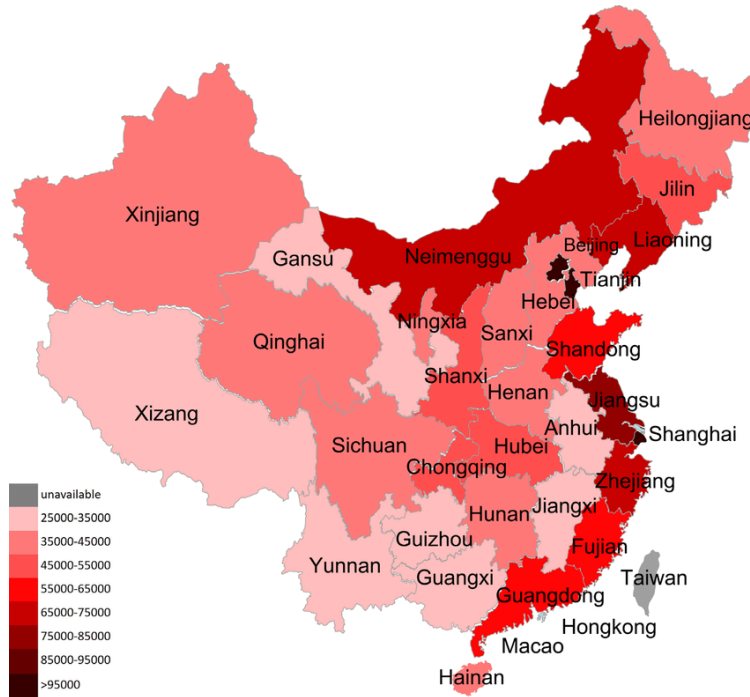
Harita 1: Çin Korona Virüsü Yoğunluk Haritası (Kaynak:

<https://ncov.dxy.cn/ncovh5/view/pneumonia?sr=1&nm=eksj&dt=20200121&pd=dxyer&from=singlemessage&isappinstalled=0>)

Aşağıdaki nüfus yoğunluğunu gösteren haritadan da görülebileceği üzere, Korona virüsü Çin'in neredeyse en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerinden birine yönelik başlatılmış bir biyolojik saldırıdır. Yayılma süreci de, aynı oranda nüfus yoğunluğu ile etkileşimli olacak bir seyir izlemiştir.

Harita 2: Çin Nüfus Yoğunluk Haritası (Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/Population-distribution-pattern-of-China-in-2015_fig1_328206059)

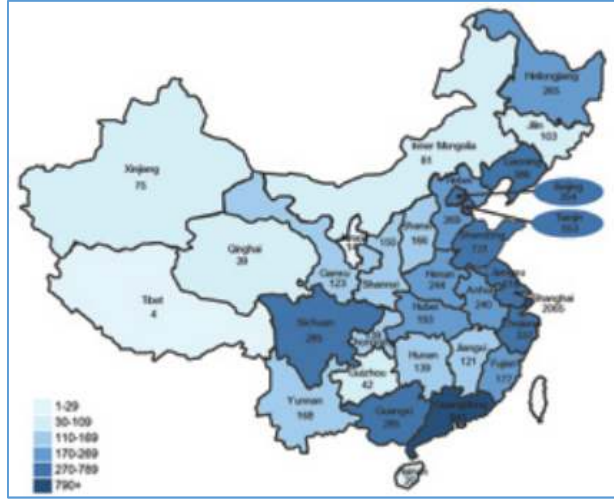

Harita 3: Çin Gayri Safi Milli Gelir Yoğunluk Haritası (Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/The-regional-distribution-of-Chinas-Gross-Domestic-Product-GDP-per-capita-in-2014_fig1_324815192)

3 numaralı haritadan görüleceği üzere ise, ilgili saldırı Çin'in en fazla GSMH üreten ve üretim potansiyeli olan vilayetlerini vurmuştur. Bu sebeple Çin'in ekonomisi ciddi bir yara almıştır. İlgili şehirlerde hayatın durması doğal olarak enerji tüketiminin ve endüstriyel üretimin de sekteye uğramasına yol açmıştır. Dolayısıyla, Çin'in etkileşim içerisinde olduğu bütün piyasalar bu süreçten negatif etkilenmiştir.

Diğer dikkat çeken bir husus olan, Çin'deki en önemli yabancı sermaye gruplarının yatırımlarının yoğunluk haritası (Harita 4) incelendiğinde görüleceği üzere, Korona virüsünün yayılım alanı yine yabancı yatırımcıların yoğun olduğu şehirleri etkilemiştir.

Harita 4: Çin Yabancı Sermaye Yatırım Yoğunluk Haritası

(Kaynak : http://www.zeefer.org/en/index4_en.html)

Bu durum dikkate alındığında, ABD'li bazı yetkililerin Çin'deki yabancı yatırımcılara, Korona virüs salgının uzun süreli kontrol altına alınamayacağı, bu sebeple yatırımlarını Çin'den (güvenli olan) ABD'ye taşımaları yönünde telkinleri dikkat çekicidir.

Yaşanan bu salgın sebebiyle;

- Küresel anlamda bütün piyasalarda gerileme yaşanmış,
- Çin ile etkileşim içinde olan bütün market ve ticaret rotaları sekteye uğramış,
- Psikolojik riskler, algılar ve ürkütücü senaryolar da etkisini arttırmış,
- 40 civarında ülke Çin ile arasındaki hava yolu trafiğini askıya almış ve dolayısıyla 10 binden fazla uçuş iptal edilmiş,
- Bu iptaller ile havayolu ulaşımı için kullanılan küresel yakıt talebi de düşmüş,
- Çin dolaylı etmenler de göz önüne alınca tahminden 2 Trilyon \$'dan fazla dolaylı zarar görmüş,

- Çin'de birçok şirketin hisse değeri düşmüştür.

Şimdi bu noktadan sonra Çin'in süreci ne denli kontrol altına alacağı önemlidir. Ayrıca bu sürecin bir saldırı olup olmadığı, saldırı şüpheleri mevcut ise, Çin'in de karşı bir saldırı düzenleyip düzenlemeyeceği yine merak konusudur.

4 Şubat 2020 itibarı ile Çin'deki Korona virüsü sebebiyle:

- Hasta sayısı: 23,214
- Şüpheli sayısı: 2,788
- İyileşen sayısı: 718
- Ölü sayısı: 426
- Ölüm Oranı:%18
- İyileşme Oranı: %30 civarındadır.

(Kaynak:

https://ncov.dxy.cn/ncovh5/view/pneumonia?sr=1&nm=eksj&dt=20200121&pd=dxyer&from=single_message&isappinstalled=0)

İlgili rakamlardan görüleceği üzere, ölüm oranının üzerinde bir iyileşme oranı vardır. Bu umut vericidir ve sürecin sanki kontrol altına alınmaya başlandığını göstermektedir. Ayrıca Çin'in gerçekten çok başarılı bir süreç yönettiği de aşikârdır.

İlgili iyileşme ve ölüm oranları ile Çin'in tatil süresini ne kadar ek süre ile uzatacağı, bundan sonraki süreçleri belirleyecek ve Çin'in durumu hangi ölçüde kontrol altına alabildiğini gösterecektir.

Korku senaryolarında bahsedildiği gibi, büyük ölümler ve yıkım süreci ile ABD'nin ifade ettiği yatırımları kaydırmaya sebep olacak ölçüde kırılmalar beklenmemektedir.

Durum kontrol altına alınmaya başlandığı süreçte, Çin'de hisse değerleri düşen şirketlerini hangi küresel finans baronlarının toplamaya çalışacağı da diğer bir merak konusudur. Çünkü böyle bir hamlenin arkasında bazı küresel finans baronlarının olma ihtimali diğer olasılıklara nazaran daha yüksektir. Çünkü bu sayede, ABD ile bazı noktalarda çatışma yaşayan bir kısım küresel finans baronları:

- ABD'yi kısmi zanlı olarak algılatılabilecek,
- ABD – Çin arasında yumuşamaya başlayan ticaret savaşlarını yeniden körükleyebilecek,
- Hazır oldukları bu krizde daha fazla para kazanabilecek,
- Kriz sonrasında da, Çin'de fiyatı düşen bazı hisseleri toplayarak, Çin'deki hâkimiyetlerini arttırabileceklerdir.

Bu tarz ipuçlarının dikkatle takip edilmesi önemlidir.

Bu noktadan sonra beklentilerimiz:

- Çin’de resmi kurumların (9 günlük ilave ile) 9 Şubat’a kadar uzatılan tatili süresince, petrol fiyatlarının diğer etmenlere de bağlı olarak düşüş eğiliminde ve (Brent için) 54 \$/v bandı altında seyretmesi,
- Süreç çok daha uzar ise 47 \$/v bandına kadar bir gerileme beklentisinin gerçekleşebilmesi,
- Resmi tatil yeniden uzatılmaz ise, 10 – 15 gün içinde durumun büyük ölçüde kontrol altına alınmaya başlandığı kanısının uyanması,
- Bu süre zarfı akabinde de, Çin’de hayatın büyük ölçüde normale dönmesi ile dünyada başka bir kriz olmazsa, (Brent için) 62 \$/v bandının tekrar yakalanması,
- Libya’da Hafter nedeniyle yaşanan kesinti şayet bu süre zarfında çözümlenmemiş ise, 65 \$/v bandının yeniden yakalanması şeklindedir.
- Ayrıca ABD stoklarının durumu ve OPEC kesintileri de fiyatları etkilemeye devam edecektir.

Not: Çin’in duruma hâkim olma, aşırı seri üretime sokabilme ve dağıtma süreçlerindeki gelişmeler bu beklentileri de etkileyecektir. Bunun yanı sıra, Çinli kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler, aşının geliştirilmek üzere olduğu ve seri üretime yakında başlanacağı yönündedir. Bu süreç, resmi kurumların tatil sürelerindeki uzatmalara bakılarak öngörülebilecektir.

Özetle yaşanan bu gelişmeler hem petrol piyasalarında arz-talep dengelerini etkilemiş, hem de artan risk algıları sebebiyle, reel etki boyutlarından da büyük değişimlere sebep olmuştur. Petrol ile birlikte diğer tüm piyasalar bu süreçten etkilenmiştir. Çin önümüzdeki süreçte, ülke genelinde kontrolü büyük ölçüde sağlasa da, diğer ülkelerde nasıl olası benzer biyolojik riskler olacak hususundaki dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla biyolojik risklerin ve KBRN konseptinde değerlendirilebilecek saldırıların da artık küresel piyasalarda daha fazla dikkate alınması kaçınılmaz bir gerçektir.

Tam da ABD – Çin arasında devam eden ticaret savaşlarında kısmi anlamda bir yumuşama ortamından bahsetmeye başlamışken, yaşanan bu gelişmenin çok yönlü uzun vadeli etkileri de olabilecektir.

Unutulmamalıdır ki, biyokimyasal saldırılar ve operasyonlar; daha küçük bütçeli ve daha kısıtlı imkânlarla sahip grup ve yapılarca da organize edilebilecektir. Bu sebeple KBRN alanındaki risk faktörleri hızlı bir şekilde artış göstermektedir.